

Міністерство освіти і науки України
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Національна академія наук України
Одеський державний екологічний університет
Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка

МАТЕРІАЛИ

**П'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Євроінтеграція екологічної політики
України»**

25-26 жовтня 2023 р.

м. Одеса

Одеса

Одеський державний екологічний університет

2023

УДК 502.34:327

М 34

Матеріали П'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграція екологічної політики України». Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2023. 552 с.

ISBN 978-966-186-277-6

Видаються за рішенням оргкомітету конференції.

П'ята Всеукраїнська науково-практична конференція «Євроінтеграція екологічної політики України» проведена кафедрою екологічного права і контролю Одеського державного екологічного університету та Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України. В роботі конференції прийняли участь представники Міністерства екології та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, органів місцевого самоврядування, Національної Академії наук України, вищих та загальноосвітніх навчальних закладів, установ природно-заповідного фонду України, суб'єкти господарювання.

В збірнику наведені матеріали, які висвітлюють головні екологічні питання України і їх вирішення шляхом Євроінтеграційного процесу збереження довкілля.

УДК 502.34:327

Відповідальний за випуск:

кандидат географічних наук, доцент

Бургаз О.А.

Матеріали видаються у авторській редакції і відповідальність за їх зміст несуть автори. Оргкомітет конференції претензії з цього приводу не приймає.

ISBN 978-966-186-277-6

© Одеський державний
екологічний університет, 2023

Тимощук М.О., Тимощук М.О. ДУАЛІЗМ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	374
Тимощук М.О., Корольов О.Ю. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ»	377
Шевченко А.А., Фірса Д.Р. КОНЦЕПЦІЯ «НУЛЬОВИХ ВІДХОДІВ» ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	383
Височанська М.Я., Ше В.В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	387

**Секція ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО
ПРАВА**

Sharovalov Ye., Sharovalov V. SYSTEMATIZING EUROPEAN ENVIRONMENTAL LAW: INSIGHTS FROM AN INNOVATIVE ONTOLOGICAL FRAMEWORK	389
Владимирова О.Г. ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОМИСЛОВОГО ЗАБРУДНЕННЯ	392
Красник В.М., Невара Л.М. ПІДХІД ЄС ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН	396
Чеболда І.Ю., Кузик І.Р. ВІДПОВІДНІСТЬ ПАРАМЕТРІВ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ СТАНДАРТАМ (НА ПРИКЛАДІ СМТ. ПІДВОЛОЧИСЬК ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	401
Кришталь Г.О., Брюховецька І.О. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	404
Гуцалюк В.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСРУМЕНТІВ НОРМАТИВНОЇ СИЛИ ЄС ДЛЯ ПРИСКОРЕННЯ «ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ» УКРАЇНИ	407

ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОМИСЛОВОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Владимирова О.Г.

Одеський державний екологічний університет

Україна розпочала роботу над **реформою у сфері промислового забруднення ще в** у 2011 році, коли приєдналась до Енергетичного Співтовариства. Одним із зобов'язань України тоді було імплементувати вимоги Директиви 2001/80/ЄС про обмеження викидів забруднюючих речовин від великих спалювальних установок потужністю 50 МВт і більше у національне законодавство, але прогрес був майже відсутній, оскільки процес вимагав великих затрат з боку промисловості, а також державної підтримки бізнесу [1].

Слід зазначити, що ця реформа є найскладнішою, яку Україна має провести у рамках інтеграції до Європейського союзу.

Реформа у сфері промислового забруднення (дали – Реформа) потребуватиме впровадження масштабних заходів екологічної модернізації для галузей промисловості, які традиційно є найбільшими забруднювачами довкілля: енергетики, металургії, хімічної промисловості тощо. Тому перехід до жорсткіших екологічних нормативів викликає супротив у бізнес-середовищі.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони у 2014 році, Україна має зобов'язання щодо впровадження Директиви 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 листопада 2010 року Про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення) (далі – Директива 2010/75/ЄС).

Слід нагадати, що суть реформи промислового забруднення полягає у: запровадженні системи отримання підприємствами інтегрованого, а саме єдиного консолідуючого документу, який об'єднає всі дозволи, що існують на сьогодні (на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря; на спеціальне водокористування та на здійснення операцій у сфері управління відходами). Він охоплюватиме всі екологічні показники промислових об'єктів на різних етапах їх функціонування та враховуватиме можливий кумулятивний вплив або міграцію забруднення між різними компонентами довкілля.

На виконання зобов'язань щодо транспонування положень Директиви 2010/75/ЄС Уряд схвалив 22 травня 2019 року Концепцію реалізації державної політики у сфері промислового забруднення, яка була розроблена Міндовкілля [2]. Так, за визначеними у Концепції етапів проведення реформи, першим етапом (2019-2021 рр) серед іншого «передбачено розробити і прийняти закон щодо інтегрованого запобігання, зменшення та контролю промислового забруднення, що визначатиме сферу регулювання та правові підстави видачі/переоформлення/анулювання інтегрованих, уніфікованих дозволів та реєстрації шляхом подання декларації для малих суб'єктів господарювання...» [2].

З лютого 2020 року на веб-порталі Верховної Ради України ми бачили вже сім зареєстрованих варіантів законопроектів «Про запобігання, зменшення та контроль промислового забруднення» (№№4167; 4167-1; 4167-2; 4167-3; 6004, 6004-1 та 6004-2).

Останні три законопроекти зареєстровано у Верховній Раді у вересні 2021 року. Кожен з цих законопроектів відображав позицію певної групи зацікавлених осіб на те, як має відбуватися реформа у сфері промислового забруднення [1].

Наприкінці 2022 року на засіданні Комітету Верховної Ради з питань екологічної політики та природокористування було прийнято рішення виробити на основі цих трьох законопроектів «..єдиний зважений та дієвий документ», який врахує позиції всіх сторін та стане новою доопрацьованою версією законопроекту у сфері запобігання промислового забруднення.

Так вже 4 січня 2023 року у Верховній Раді було зареєстровано новий законопроект №6004-д «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля» (далі – Законопроект) [3]. Він був розроблений на основі законопроекту № 6004-2, до якого було додані положення, що враховують інтереси бізнесу та стан промисловості з врахуванням наслідків воєнних дій в Україні.

На 9 сесії ВР 29 травня 2023 р. після понад п'яти років розробки та із третьої спроби парламент у першому читання 301 голосом схвалив законопроект з урахуванням пропозицій Комітету.

Законопроект очікує на друге читання й до ВР вже надано порівняльну таблицю (31.07.2023 р. та 21.08.2023 р. зі змінами).

23 серпня 2023 року Комітет направив до Верховної Ради лист Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Стефанішиної О.В з висновком щодо відповідності проекту Закону України «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля» (№ 6004-д, друге читання) відповідним положенням права Європейського Союзу (acquis ЕС) та міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції.

Аналіз зазначеного Законопроекту показав, що більшості положень відповідає вимогам Директиви 2010/75/ЄС.

Слід нагадати, що Закон спрямований на впровадження інтегрованої системи дозволів та контролю в Україні, що передбачає модернізацію промисловості, включаючи впровадження передових методів управління та нових допоміжних технологій. Очікується, що веде до модернізації промисловості протягом 12 років, у тому числі шляхом впровадження найкращий доступних технологій і методів управління (НДТМ).

За висловом голови Комітету промислової екології та сталого розвитку Станіслава Зінченко «Запровадження НДТМ – найсильніший виклик для української промисловості та енергетики. І ми зможемо впоратись з ним виключно за суттєвої фінансової підтримки європейських колег. Але реалізувати ці амбітні плани з точки зору технологій модернізації можна не раніше ніж за 10 років після закінчення військових дій».

За інформацією Міндовкілля наразі вже створено 5 робочих груп в рамках НДТМ: виробництво чавуну і сталі / Iron and Steel Production (IS); виробництво цементу, вапна і оксиду магнію / Production of Cement, Lime and Magnesium Oxide (CLM); енергоефективність / Energy Efficiency (ENE); кольорова металургія / Non-ferrous Metals Industries; чорна металургія / Ferrous Metals Processing Industry. Наразі вже маємо розпочати оприлюднення та обговорення висновків НДТМ у експертному середовищі, за аналогією Севільського процесу у ЄС, що прискорить реалізацію Реформи.

Разом із тим, за детальним аналізом положень законопроекту, який зробив аналітичний центр DiXi Group, він містить низку норм, які свідчать про неповну імплементацію вимог Директиви та створює передумови для «обходу» їх. А саме: зміни в основних визначеннях; поділ діяльності на основну і допоміжну з різними правовими наслідками; вилучення певних видів діяльності із сфери застосування Закону; не встановлення конкретних строків виведення установки із експлуатації; доступ до результатів моніторингу викидів тощо [4].

Після прийняття Верховною Радою України Законопроекту задля повної транспозиції Директиви 2010/75/ЄС Уряду та Міндовкілля необхідно найкоротші строки розробити та прийняти нормативно-правові акти, щодо реалізації положень Закону «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля».

У зв'язку з повномасштабною війною та її наслідків маємо нову економічну, екологічну та соціальну реальність, яка потребує обов'язкового врахування та відображення у всіх структурних державних реформах. Тому процес реалізації реформи промислового забруднення потрібно розглядати під новим кутом.

Пошкоджено, зруйновано або захоплено окупантами щонайменше 412 підприємств та заводів. 349 об'єктів критичної інфраструктури у сфері теплопостачання постраждали від дій ворога, це 335 котелень, 11 ТЕЦ (7 пошкоджено і 4 зруйновано) та 3 ТЕС. Отже, промисловість та енергетика більше не є основними емітентами забруднюючих речовин у повітря. Очевидно, в умовах війни й першого етапу післявоєнного відновлення, екологічна модернізація скоріше не бути першим інвестиційним пріоритетом, як це було у довоєнні часи, за виключенням проєктів, що вже були запущені до війни та які мають критичне значення для життєдіяльності підприємства.

У прийнятому урядом у 2017 році Національному плані скорочення викидів від великих спалювальних установок (НПСВ) було визначено об'єкти, які мають бути виведені з експлуатації в певний термін або можуть працювати обмежену кількість годин. Решта – потребувала модернізації. Однак, об'єкти, що входять до Плану наразі або знищено, або в окупації, або зупинено на початку війни (Слов'янська ТЕС).

Тому, для енергетики є доцільним на період дії військового стану та у перший період після його завершення тимчасове призупинити реалізацію НПСВ та узгодити подальші дії з Міненерго та енергокомпаніями для оцінки реального сценарію його виконання. Встановлення чітких строків модернізації чи виведення із експлуатації старих потужностей, які на сьогодні залишаються

найбільшими забруднювачами в Європі, дозволить суттєво скоротити викиди та провести відновлення промисловості у відповідності до європейських стандартів.

Щодо механізмів фінансування проведення Реформи то вони, звісно, повинні бути диверсифіковані із залученням міжнародної допомоги та кредитів під низькі відсоткові ставки.

Війна незаперечно має суттєвий вплив на можливості держави, бізнесу та населення фінансувати заходи екомодернізації, які передбачає Реформа. Але саме зараз буде реалізовуватися план повоєнного відновлення. За умови ефективного використання коштів міжнародної фінансової допомоги в Україні з'явиться унікальна можливість здійснити «зелену» трансформацію енергетичного та промислових секторів.

Для забезпечення «зеленої» відбудови післявоєнної України та покращення екологічної ситуації, а також для інтеграції країни в європейський ринок і політичний простір необхідна чітка законодавча база, яка, окрім інвестицій, може гарантувати ефективні адміністративні інституції та перехід до європейських стандартів не тільки у промисловості, а й у інших сферах використання природних ресурсів та охорони довкілля.

Угода про асоціацію з ЄС та Європейський зелений курс надали вектор для якісного зсуву в екологічній політиці України, яка з 2014 року майже не реалізовувалася. Не дивно, що війна дала поштовх цим процесам. Україна була визнана країною-кандидатом на членство в ЄС, а зруйнована важка промисловість минулого століття, більше не є перешкодою на шляху до прогресу. Сподіватимуся, що у довгостроковій перспективі процес післявоєнного економічного розвитку стане фундаментальним переходом України до зеленої та чистої економіки.

Перелік посилань

1. Владимірова О.Г. Перешкоди до впровадження реформи промислового забруднення в Україні.// Матеріали Четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграція екологічної політики України». Одеса: Одеський державний екологічний університет. 2022, С. 343-351 с.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2019-%D1%80#Text>

3. Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля: Законопроект № 6004-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41111>

4. Реформа промзабруднення: у ВРУ знову намагаються обійти вимоги ЄС. Аналіз законопроекту № 6004-д «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля». DIXI GROUP ALERT. URL:<https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/01/dixi-alert-6004-d-ukr.pdf>